

**ДЪРЖАВНО-ОБЩЕСТВЕНА КОНСУЛТАТИВНА КОМИСИЯ ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА
БЕЗОПАСНОСТТА НА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА**

**НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА
ДВИЖЕНИЕТО**

**ПЪТНОТРАНСПОРТНИ ПРОИЗШЕСТВИЯ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

**28-29 април 2004 година
СОФИЯ**

ПЪТНОТРАНСПОРТНИТЕ ПРОИЗШЕСТВИЯ И ЖЕРТВИТЕ ПРИ ТЯХ ПО ПЪТИЩАТА НА СТРАНАТА

Сравнителният анализ на състоянието на безопасността на движението през последните 14 години показва известно задържане, а през последните 5 години постепенно намаляване на броя на жертвите от пътнотранспортните произшествия при непрекъснатото нарастване броя на регистрираните МПС и водачи.

От 1968 г., когато за първи път броят на загиналите при произшествия по пътищата на страната е надхвърлил 1000-1062 души, само четири пъти през периода от 36 години техният брой е бил под 1000, два от случаите са през последните 2002 г. и 2003 г. - 958 и 960. Общо за последните четири години (2000 — 2003) в страната са регистрирани 27361 произшествия с 3942 убити и 32602 ранени, или средно на година се падат по 986 убити, със 139 души по-малко в сравнение със средногодишния показател за периода 1968 - 2003 г..

През 2003 г. по пътищата и улиците на страната са регистрирани общо 69037 ПТП, от които 6997 тежки с 960 убити и 8488 ранени участници в пътното движение.

Анализът на ПТП и жертвите в пътното движение показват, че ситуацията, при които загиват хората се повтарят ежегодно и по-голяма част от тях се дължат на човешки грешки.

Вид на ПТП

Разпределението на ПТП и загиналите при тях по вид катастрофи определя три основни групи катастрофи, при които загиват над 97% от жертвите. Това са единичните ПТП, сблъсъците между две и повече МПС и блъскането на най-уязвимите участници в движението - пешеходци, велосипедисти, каруцари и др.

Видът на произшествието показва как завършва движението и настъпва ударът, при който се нараняват и загиват хората.

- **Единични ПТП**

Това са ПТП, при които се нарушава устойчивостта на системата “водач - автомобил - път”, вследствие на което автомобилът напуска пътя или се преобръща на платното за движение.

За периода са регистрирани 1758 тежки ПТП (25.1%) при което са убити 319 (33.2%) и били ранени 2310 (27.2%).

Във всички тези случаи непосредствено преди катастрофата е налице нарушение на правилата за движение и грешка от страна на водача на МПС, допълнена от неправилния избор на скоростта. В резултат на загубата на управление 774 случая са приключили с преобръщане, 474 с удар в дърво, 241 с удар в стълб, 226 с удар в предпазна ограда и други.

По-голямата част от единичните ПТП се регистрират в извън населени места, където скоростите на движение са по-високи. Най-аварийни са часовете от полунощ до 4 ч. сутринта през дните събота и неделя, когато са станали 183 единични произшествия с 41 убити и 249 ранени. Над 50% от този вид ПТП настъпват в тъмната част от денонощието.

При мъжете най-голям дял от пострадалите при тези произшествия са от възрастовата група от 18 до 29 год., а при жените от 25 до 34 год.

Броят на жертвите вследствие загуба на управление на МПС са още по-големи, тъй като голяма част от сблъсъците с други МПС са следствие завъртане и преобръщане на пътя, напускане на лентата за движение в завоите, удари на пешеходци по тротоарите и други.

Във всички тези случаи като основен фактор присъства скоростта като превишена и несъобразена, умението, внимателността на водача, както и незачитане на правилата за движение. В редица случаи загубата на управление е свързана с умора, разсейване, заспиване, загуба на ориентация, поради липса на маркировка, сигнализация, еластични огради и други.

- Сблъскване между МПС

Пътнотранспортните произшествия са 2238 (31.2%), убитите 292 (30.4%), ранените 3316 (39%).

Сблъскването между две и повече МПС е групата ПТП с най-голям дял пострадали граждани — общо 3608 убити и ранени. Най-често тези произшествия се случват през часовете “пик” от 15 до 20, когато са регистрирани 940 (42%) със 115 (39.4%) убити и 1351 (41%) ранени или честотата на катастрофите в този период е 2 пъти по-голяма. Повечето от сблъскванията стават при дневно осветление.

На първо място като причина за тези ПТП са случаите при изпреварване и извършване на други маневри по отсечки от пътната или уличната мрежа. На второ място е неспазването предимство при преминаване през кръстовище. Изключително тежки са челните удари при изпреварване или при навлизане в лентата за насрещно движение при завоите. Следва групата блъскане в движещо се отпред МПС поради неспазване на дистанция и блъскането в спряло МПС, предимно в тъмната част от денонощието или в участък с ограничена видимост.

- Блъскане на пешеходец

При 2283 регистрирани тежки произшествия са загинали 260 и са били тежко ранени 2134 пешеходци, като 79% от убитите и 95 % от ранените са станали в населените места, от които 172 убити и 1841 ранени в градовете и 34 убити и 186 ранени в селата. Само в петък от 19 до 22 часа са регистрирани 10% от убитите.

Изключително високият относителен дял на пешеходна аварийност (32.6% за ПТП) отразява пропуските в организацията на движението в

населените места, високата конфликтност между пешеходното и транспортно движение, високите скорости на движение на МПС, дисциплината на пешеходците, слабата видимост в тъмната част на денонощието и други.

В редица Европейски страни като Финландия, Швеция, Дания, Германия, Англия и други делът на този вид произшествия е от 10 до 17%.

- Блъскане на велосипедист

За периода са били блъснати 408 велосипедисти, от които 45 са загинали. През последните 4 години са регистрирани 1959 ПТП със 192 убити и 1388 ранени, като има лека тенденция на увеличение броя на произшествията с участие на велосипедисти. Предвид тенденциите на рязко нарастване на велосипедното движение като алтернативен транспорт, така както е в редица Европейски страни, осигуряването на безопасността на велосипедистите изисква разработване на комплексни мерки по отношение на тяхното обучение, оборудване на велосипедите и по осигуряване условия за безконфликтно движение.

- Блъскане на каруца

През 2003 година е регистрирано увеличаване на броя на пътнотранспортните произшествия с участие на каруца по всички показатели: произшествията - с 21, убитите - с 11 и ранените - с 31. По-голямата част от тях (над 80%) са настъпили през тъмната част на денонощието предимно поради слабата видимост на каруците, а също така и поради движение със скорост при която спиращия път е по-голям от разстоянието на видимост.

Като цяло в нашата страна делът на ПТП с най-уязвимите участници на пътя се запазва изключително висок - загиналите пешеходци, велосипедисти и возещи са на каруци са 333 души /34.7%/.

- Други ПТП

При 224 други ПТП са загинали 24 и са ранени 246 души, в тях влизат групите “падане на пътник” — 41 произшествия с 4 убити и 38 ранени, “блъскане на МПС от влак” - 5 произшествия с 6 убити и 4 ранени — това са случаи при които броя на загиналите е по-голям от броя на произшествията и са свързани предимно с нарушения на водачите на МПС, “блъскане на животно” - 21 произшествия с 2 убити и 23 ранени. Напоследък все по-често се регистрират тежки ПТП поради неправилно движение на заден ход. Жертвите тук са предимно деца и възрастни хора.

Причини за пътнотранспортните произшествия

В разпределението на пътнотранспортните произшествия по причини най-голям е относителният дял на произшествията, отнасяни към

нарушенията и грешките на водачите на МПС - 94%, като на първо място е:

- Превишената и несъобразена скорост

Най-голям дял от катастрофите по вина на водачите се отнася към неправилния избор на скоростта на движение на МПС /превишена и несъобразена/. Поради тази причина са настъпили 2816 произшествия, при които са загинали 493 и са били ранени 3424 души. Скоростните режими най-често са били нарушавани от страна на водачите на леки автомобили. С изключително висока опасност за масово загиване на хора през периода са катастрофите с автомобили за обществен превоз на хора и товари, които също системно нарушават скоростните режими и катастрофират. Нарушенията на скоростните режими по-често водят до тежки ПТП. През 2003 г. всеки шести водач, който е санкциониран за превишаване на скоростта с над 50 км/ч с влезли в сила НП е участвал в една или повече катастрофи. Подобно е положението и при водачите санкционирани за превишаване на скоростта от 40 до 50 км/ч. Това показва, че в условията на големите превишавания на скоростта грешките по-често се превръщат в тежки ПТП.

- Неправилно изпреварване и навлизане в лентата за насрещно движение

Поради тези нарушения са настъпили 543 ПТП, със 123 загинали и 811 ранени граждани. Регистрирано е увеличение и по трите показателя с 86 на ПТП, със 17 на убитите и 54 на ранените.

- Отнемане на предимство

На следващо място по брой на ПТП е нарушението отнемане на предимство - 1011 ПТП, с 65 загинали и 1368 ранени.

- Неправилни маневри — 626 ПТП с 56 убити и 763 ранени.

- Употреба на алкохол

Поради управление на МПС от водач, употребил алкохол са регистрирани 415 ПТП, при които са загинали 57 и са били ранени 526 граждани. Най-голям брой ПТП поради управление от водач след употреба на алкохол са регистрирани в областите Стара Загора — 44, Бургас — 34, Враца — 25 и други.

Неправоспособни водачи

Особено опасни са случаите на управление на МПС от неправоспособни водачи. Техният дял е по-голям от катастрофите поради употреба на алкохол.

През периода са регистрирани 503 ПТП, с 83 убити и 635 ранени от неправоспособни водачи.

Най-голям брой ПТП от неправоспособни водачи са регистрирани в регионите Русе, Плевен, Благоевград, Бургас, Варна, Враца и други.

Разпределение на ПТП по място

В населените места стават 69.8% от произшествията, 46.2% от убитите и 66.1% от ранените, като се запазва съотношението от последните години между населени и извън населени места. От тежките произшествия над 3/4 са регистрирани в градовете.

- **Извън населени места**

Разпределението на ПТП по място на настъпване показва значително по-високата тежест на катастрофите извън населените места. При 2.3 пъти по-малко регистрирани пътнотранспортни произшествия извън населените места, броят на загиналите е със 72 по-голям.

Най-голям брой ПТП с тежки последици, както беше посочено по-горе, тук са единичните ПТП пряко свързани със загуба на управление на МПС, поради несъобразяване на скоростта със състоянието на пътя, видимостта, маркировката и средствата за регулиране.

В зависимост от класа на пътя най-голям брой ПТП с убити и ранени граждани са регистрирани по първокласната пътна мрежа - 645 ПТП, със 149 убити и 853 ранени, но се наблюдава нарастване на тежките случаи по третокласната и общинската пътна мрежа.

- **Места с концентрация на ПТП**

Пътнотранспортните произшествия не се разпределят равномерно по пътната мрежа, а се концентрират в отделни участъци, където има усложнено движение и слабости в пътните условия и организацията на движението.

За периода 2000 - 2003 г. по първокласната мрежа са установени 76 участъка с концентрация на ПТП (едно от условията - повече от 20 произшествия или 5 пострадали на 1 км.), на които са регистрирани 1275 ПТП с 224 убити и 485 са ранени. Или на 2.5% от дължината на пътната мрежа са настъпили 8.7% от ПТП, 21.1% от убитите и 17.0% от ранените. Особено опасни места с концентрация на ПТП през зимата са мостовете където ежедневно настъпват тежки произшествия с убити граждани. През есенно-зимния период.

- **Населени места**

Основният вид ПТП, при които загиват хора в населените места е "блъскане на пешеходец". Към този вид се отнасят 42% от загиналите. Изключително голям е броят на сблъскванията между МПС, но те са със значително по-ниски последици.

Характерни места с повишена аварийност в населените места са спирките за обществен превоз на пътници, където са регистрирани 422 ПТП, загинали са 35 и 467 са ранени.

Най-често ПТП с пешеходци възникват в зоните между кръстовищата, следствие неправилно движение по платното, неправилно пресичане между паркирани автомобили. Особено остър конфликт

пешеходец - МПС има в градовете София, Пловдив, Бургас, Стара Загора, Варна, Враца, където са регистрирани 57.4% от смъртните случаи с пешеходци.

Голяма част от ПТП в селата са в резултат на движение с превишена скорост на транзитно преминаващите през тях МПС.

Разпределение на ПТП по време

- **По часове от денонощието**

Най-висока аварийност по часове на денонощието е регистрирана в периода от 17 до 22 часа, когато при ПТП са загинали 370 души. Приблизително два пъти по-голяма е аварийността в този интервал спрямо останалите часове от денонощието.

- **По дни от седмицата**

Най-голям брой загинали при ПТП са регистрирани в дните петък, събота и неделя - 507 /52.7%/, като 45% от тях са в интервала от 21 до 22 часа. В София в петъчните дни са станали 272 произшествия с 22 убити и 330 ранени, в съботните дни в Бургаска област са загинали 23, а в Пловдивска 20 души.

Значително по-висока аварийност е регистрирана в интервала от 9 до 22 часа, в събота през цялото денонощие, в неделя между 0 и 8 и 17 - 22 часа.

- **По месеци**

През изминалия период най-висока аварийност и най-много жертви са регистрирани през месеците юли, август, септември и октомври. Наред с по-високата интензивност през тези месеци и условията за по-високи скорости, съществено влияние оказват и големите горещини, за които голяма част от участниците не са подготвени.

Различните сезони определят и различна структура на аварийността. Установява се, че най-висока пешеходна аварийност има през месеците октомври и ноември.

В зависимост от състоянието на времето се наблюдава по-високата аварийност при неясно време през месеците октомври, януари, декември и когато видимостта е значително по-ниска. Именно в този период от годината в редица Европейски държави е въведено задължение за движение на МПС със запалени фарове.

Пътнотранспортните произшествия в тъмната част от денонощието

През последните години непрекъснато нараства делът на ПТП в тъмната част от денонощието. През 2003 г. броят на загиналите през тъмната част от денонощието надвишава 47%, като през есенно-зимните период техния дял е значително по-висок. Произшествията през тази част

от денонощието са 1.6 пъти с по-голяма тежест от тези през деня. Като се отчете и значително по-ниската интензивност през тъмната част от денонощието, опасността от катастрофиране нараства над 5 пъти.

Характерно за отделни видове произшествия е, че по-голямата част от тях настъпват през този интервал от денонощието. За единичните произшествия това са 53% от загиналите, за пешеходците - 52%, за каруците - 71%.

По републиканската пътна мрежа I и II клас броят на убитите е равен през светлата и тъмната част на денонощието, а по пътищата III клас през тъмната част са загинали 59.6%.

От загиналите поради управление след употреба на алкохол 73.6% са през тъмната част от денонощието.

По-висок е броят на загиналите в тъмната част от денонощието и поради несъобразена с пътните условия скорост - 52%.

Изключително високата конфликтност през тази част от денонощието е породена на първо място от намалената видимост и несъобразяване на скоростта с опасностите през нощта, както и особеното състояние на човека през тази част от денонощието.

ПТП в зависимост от вида на МПС

- **Разпределение на ПТП по вина на водачите по вид на МПС**

Най-голям брой ПТП и жертви при тях са допуснати от водачите на леки автомобили - 5030 ПТП, 693 убити и 6360 ранени. На следващо място по брой на ПТП и последствията от тях са товарните автомобили - 473 ПТП, 93 убити и 556 ранени. Водачите на автобуси са допуснали 138 ПТП с 26 убити и 202 ранени граждани. Това са произшествия с изключително висока степен на потенциална опасност. В голяма част от тях поради случайност не се е стигнало до масово загиване на хора.

По вина на водачи на мотоциклети и мотопеди са регистрирани 363 произшествия, при които са загинали 43 и са били ранени 385 души.

Жертви при пътнотранспортни произшествия

През 2003 г. в резултат на ПТП най-голям е броят на пострадалите водачи - 3691, от които са загинали 416, следват пътниците 3310, от които 281 загинали и пешеходци 2446, от които 263 загинали.

- **Децата**

В резултат на ПТП са загинали 70 деца и юноши до 18 г. и са били ранени 1167.

Най-голям брой деца са пострадали като пътници - 42 /60%/, загинали и са ранени 462. Голяма част от жертвите са следствие неправилен превоз на детето, без ползване на обезопасителни устройства или превоз на предната седалка или в скута на възрастен.

Пострадалите деца като пешеходци са 505, от които 19 са загинали. Като пешеходци са блъснати 56 деца до 6 години, 155 от 6 до 9 години, 186 от 10 до 14 години и 106 от 15 до 17 години.

- Млади хора от 18 до 24 години

От тази възрастова група са загинали 132 души и са били ранени 1548. Като водачи и пътници в автомобилите са загинали 122 /92.4%/ и са били ранени 1379 /89%/, предимно в тъмната част на денонощието.

Най-честите нарушения, при които загиват младите хора са превишената скорост, управление след употреба на алкохол, управление от неправоспособни, а голямата тежест е поради недостатъчно ползване на обезопасителните колани.

- Участници в движението над 65 години

От тази възрастова група (над 65 години) са загинали 184 и са били ранени 924 души. Най-често те загиват като пешеходци - 117 убити и 547 ранени.

Обезопасителни колани

Съществен резерв за намаляване тежките последици от ПТП е ползването на обезопасителните колани и каски. От участващите в ПТП през 2003 г. водачи на МПС обезопасителни колани са ползвали 48.2 като процента на ползвалите колани постепенно нараства и през декември той е бил вече 52%. От ползвалите колани водачи 2.43% са загинали, 36.3% са пострадали. От неползвалите колани 7.86% са загинали и 47.3% са ранени. В случай, че нарасне използваемостта на коланите над 85% в населените места, броят на жертвите от сблъсъците би намалял с 20%.

На базата на статистиката от ПТП през 2003 г. и периода 2000 — 2004 г. могат да бъдат дефинирани следните основните причини и условия за аварийността:

- превишената и несъобразена скорост, поради която са регистрирани над 50% от ПТП;
- агресивно незачитане пътните знаци и сигнали;
- лоша видимост между участниците в движението;
- употребата на алкохол, умората и стреса;
- недостатъчна квалификация на голяма част от водачите и непознаване на опасностите, пропуски в обучението;
- непознаване правилата за движение и опасностите по пътищата от голяма част от пешеходците, велосипедистите, каруцарите и други;
- неползване на обезопасителните колани и каски и защитни устройства за превоз на деца в леките автомобили;
- ниска степен на пасивна и активна безопасност в голяма част от автомобилите;

- недостатъчна степен на разделяне на транспортните потоци по категории участници;
- наличие на голям брой необезопасени участъци с концентрация на произшествия и пропуски в организацията на движението в населените места и маркировка по републиканската пътна мрежа;
- пропуски в организацията на оказване на първа медицинска помощ;
- слабата техническа въоръженост на контролния състав;
- ниската степен на събираемост на наложените глоби и други.

Направеният анализ на ПТП дава най-обща картина на обстановката. Аварийността, обаче за всеки регион, сезон, за отделните участници в движението, за отделните видове МПС има своята специфика и тя следва да се отчита при набелязване на конкретни мерки за ограничаване на тежките ПТП.

През следващите години цялостната политика по безопасността на движението трябва да се осъществява чрез взаимодействие, обмяна на полезен опит и подходящи разпоредби от Европейското законодателство. Това може да се постигне чрез:

а) обобщаване на наличната информация с цел да се подобрят знанията за причините, обстоятелствата и последиците от ПТП и да се направят изводи за предотвратяване на тяхната повторемост;

б) осигуряване на постепенно хармонизиране на основните правила за безопасност на движението в рамките на Европейския съюз;

в) установяване на ефективни регулативни, организационни и технически условия за подобряване нивото на безопасността по пътната мрежа, откриване и отстраняване на местата с концентрация на ПТП, подобряване информацията към участниците в движението във връзка с ограниченията на скоростта, употребата на алкохол и наркотици, използването на обезопасителните колани и каски и други;

г) предприемане на мерки за значително подобряване нивото на безопасност на превозните средства;

д) създаване на условия за подобряване обучението и възпитанието на участниците в движението за развитието на нова култура по отношение на безопасността на движението на гражданите, осигуряване на по-ефективна медицинска, психологическа и законодателна помощ на жертвите от ПТП и други.

Всичко това трябва да е насочено за постигане на основната цел, поставена от Европейския съюз - намаляване на общия брой на човешките жертви с поне 50% до 2010 г.

Приложение: Таблици и диаграми.